

Ю. М. Коган, Луганський державний університет внутрішніх справ імені

Е. О. Дідоренка

О. С. Леоненко, Луганський державний університет внутрішніх справ імені

Е. О. Дідоренка

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ МВС УКРАЇНИ

Коган Ю. М., Леоненко О. С.

Формування культурологічної компетенції під час вивчення іноземної мови у ВНЗ МВС України

В статті розглядається культурологічна компетенція та умови її формування в добу глобальної освіти. Розглянуто особливості оволодіння культурологічною компетенцією під час вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах. В умовах глобалізації культурні цінності рідного народу так само важливі, як і культурні норми країни, мова якої ми вивчаємо. Так, необхідною умовою для успішного вивчення англійської у вищих навчальних закладах є безпосередній зв'язок та взаємопроникнення рідної культури та зарубіжної, що може реалізуватися за допомогою використання аутентичних матеріалів поряд з інформацією про рідну країну та її звичаї англійською мовою. Підкреслено актуальність взаємодії рідної культури з іноземною, що відкриває можливості інтеркультурного спілкування, сприяє становленню багатомовної особистості і в перспективі допомагає виховати громадянина демократичного суспільства, який поєднує в собі цінності інших культур поряд з ментальними орієнтаціями свого народу.

Ключові слова: культурологічна компетенція, соціалізація, глобалізація, особистість.

Коган Ю. Н., Леоненко А. С.

Формирование культурологической компетенции при изучении иностранного языка в ВУЗах МВД Украины

В статье рассматривается культурологическая компетенция и условия ее формирования в эпоху глобального образования. Рассмотрены особенности овладения культурологической компетенцией при изучении иностранных языков в высших учебных заведениях. В условиях глобализации культурные ценности родного народа так же важны, как и культурные нормы страны, язык которой мы изучаем. Так, необходимым условием для успешного изучения английского языка в высших учебных заведениях является непосредственная

связь и взаимопроникновение родной культуры и зарубежной, что может реализоваться по средствам использование аутентичных материалов вместе с информацией про родную страну и ее обычаи на английском языке. Подчеркнуто актуальность взаимодействия родной культуры с иностранной, что открывает возможности интеркультурного общения, содействует становлению многоязычной личности и в перспективе помогает воспитать гражданина демократического общества, которые соединяет в себе ценности других культур вместе с ментальными ориентациями своего народа.

Ключевые слова: культурологическая компетенция, социализация, глобализация, личность.

Ринок праці в Україні на сучасному етапі потребує нових фахівців галузі права, які будуть висококваліфікованими спеціалістами з творчими здібностями, мобільними та конкурентоспроможними, а володіння іноземною мовою стає невід'ємною частиною професійної освіти сучасного фахівця. Проблемним постає питання не лише культурологічної компетенції, а й її основних атрибутивних рис. Метою даної статті є висвітлення особливостей формування культурологічної компетенції під час вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах МВС України.

У центрі уваги вітчизняних учених (Л. В. Калініна, О. О. Коломінова, В. Г. Редько, О. П. Зеленська, В. С. Журавський) знаходиться проблема розробки ефективних засобів навчання, спрямованих на формування культурологічної компетенції майбутніх фахівців. Нас цікавлять аспекти оволодіння культурологічною компетенцією саме майбутніми правоохоронцями. Адже в українському суспільстві проблемним залишається питання іміджу міліції. На сьогодні створення позитивного іміджу правоохоронців та забезпечення прозорості їх діяльності є одними з основних пріоритетів розвитку органів внутрішніх справ України. Особливо актуальним є підвищення правового рівня та правової культури працівників міліції, які відповідають міжнародним стандартам організації діяльності поліцейських органів. Основною складовою формування іміджу міліції слід вважати мову, як рідну, так й іноземну. Адже саме мова формує особистість, її ціннісні орієнтації, відображає культурний рівень людини.

Під культурологічною компетенцією ми розуміємо інтегровану професійно-особистісну характеристику фахівця, яка передбачає його теоретичну та практичну готовність до здійснення професійної діяльності в умовах міжкультурної комунікації. Це поняття включає наступні аспекти: проблемно-практичний (адекватна постановка й ефективне виконання цілей у певній ситуації); смисловий (адекватне осмислення ситуації в більш загальному культурному контексті); ціннісний (здатність до адекватної оцінки ситуації з точки зору власних і загальних цінностей). Актуальним є поняття професійної культури фахівця, яка залежить від професійної діяльності, яку він виконує, характеристики знань, умінь і навичок, необхідних йому для виконання цієї діяльності.

Розповсюдження впливу глобалізації на світову спільноту позначилося на всіх сферах життя. Роль вищої освіти в цьому контексті надзвичайно важлива, адже саме від неї залежить майбутня адаптація учасників навчального процесу в соціумі, їхній особистісний розвиток і працевлаштування. Більшість педагогів погоджується, що „нове століття стало свідком глобалізації, яка радикально відрізняється від усіх, що мали місце у світі. Перш за все вона відрізняється тим, що відбувається в епоху зльоту інформаційних технологій та соціально-економічної інтеграції, коли зміни міжнародного характеру виступають у якості важливих факторів для встановлення сприятливих взаємин між різними країнами, у тому числі й у сфері освіти” [3, с. 14].

Культурна різноманітність як один із основних складових навчального процесу сприяє розвитку суспільства, де демократія, права людини та верховенство права стають першочерговими. Так, мова йде про міжкультурний освітній процес, серед базових принципів якого: демократизація суспільства, активна громадська позиція, рівноправність та мультикультурність. Володіння однією або декількома міжнародними мовами на рівні професійного спілкування та здатність працювати з інформацією в глобальній мережі становлять пріоритетні компетенції студентів вищих навчальних закладів.

Розглядаючи навчальний процес в онтологічному аспекті, важливо підкреслити, що глобальна освіта має випереджувати свій час, а розглядати її необхідно „як цілісну світо організуючу систему розвитку, коли освіта реалізує функцію формування людини з усіма інформаційними процесами в системі „людина – суспільство – природа” ... Сутність даного підходу містить глобально-еволюційне та соціоприродно-інформаційне розуміння освіти” [3, с. 16]. Необхідність вирішувати безліч світових питань спільними зусиллями сприяє проникненню англійської мови в соціолінгвістичний простір різних країн.

Під постійним впливом різноманітних макрофакторів, а саме інтернаціоналізації, відбувається процес розвитку та саморозвитку особистості, де вивчення іноземних мов має вагомим значення, без знання яких неможливо уявити повну адаптацію особистості в сучасному соціумі. Актуальність цієї проблеми зазначає українська дослідниця Т. Бабенко, яка підкреслює, що „...успішність соціальної адаптації особистості в добу глобалізації значною мірою залежить від культурологізації процесу освіти, що накладає додаткові обов’язки на всіх викладачів вищої школи та, особливо, на викладачів гуманітарних предметів, іноземних мов зокрема. Якщо до недавнього часу першочерговим та основним завданням методики навчання іноземних мов вважали формування комунікативних навичок, то нині метою стає оволодіння культурологічною компетенцією на основі сформованих комунікативних навичок” [1, с. 91]. Ми поділяємо думку українського вченого про взаємопов’язаність вивчення мови і культури, на якій ґрунтується комунікативно-культурологічна концепція, а це в свою чергу передбачає формування комунікативно-культурологічної компетенції, яка є першорядним завданням вивчення іноземних мов.

В умовах глобалізації культурні цінності рідного народу так само важливі, як і культурні норми народу, мову якого ми вивчаємо. Так, необхідною умовою для успішного вивчення англійської у вищих навчальних закладах є безпосередній зв’язок та взаємопроникнення рідної культури та

зарубіжної, що може реалізуватися за допомогою використання аутентичних матеріалів поряд з інформацією про рідну країну та її звичаї англійською мовою. Навчальні матеріали мають в повній мірі відображати процес інтернаціоналізації, адже культура – це глобальне явище, розкриття якої потребує гуманістичного мислення, духовного та інтелектуального розвитку особистості.

Реалізація інтеркультурного спілкування можлива за умови вивчення іноземних мов, що „...стає важливим засобом формування народів, що, врешті, позитивно вплине на процес взаємозбагачення культур та взаєморозуміння народів” [1, с. 93]. Навчальні матеріали, які використовуються на заняттях необхідно підбирати з урахуванням сучасних вимог до викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах, актуальності тематики та загальнолюдських цінностей, які мають бути пріоритетними для викладача іноземних мов, адже процес виховання активно продовжується у вищому навчальному закладі. Студенти та курсанти мають сприймати, аналізувати та критично оцінювати інформацію стосовно рідної та зарубіжних країн. Культурна особистість має бути обізнана в політичних, економічних, екологічних тенденціях. Саме тут зростає роль вивчення іноземних мов, де відбувається взаємопроникнення ціннісних орієнтацій різноманітних культур.

Особливості вивчення англійської мови неможна відокремлювати від культури рідної країни, де література виступає пріоритетним основоутворюючим елементом. Формування культурологічної компетенції на основі сформованих комунікативних навичок стає першочерговим завданням методики навчання іноземних мов. Для нас цікавим є взаємозв'язок іншомовної культури та рідної під час вивчення англійської мови. Так, у програмі з англійської мови для університетів мова йде про оволодіння і навчання іноземних мов складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: користування мовою, усвідомлення природи мови, розуміння іноземної та рідної культур. Саме усвідомлення рідної культури та іноземної потребує постійного удосконалення вмінь та навичок студентів, адаптації набутих знань.

Серед особливостей вивчення мови у спеціальних навчальних закладах, а саме при професійній підготовці майбутніх правоохоронців, важливо виокремити оволодіння професійно направленою лексичною матеріалом, вивчення спеціальних художніх творів і з їхньою допомогою формування у курсантів та студентів морально-духовних цінностей. Так розглядаючи культурологічний потенціал професійної підготовки курсантів вищих навчальних закладів українська дослідниця О. Зеленська висловлює думку про те, що „теоретична та практична діяльність випускників ВНЗ повинна бути наповнена культурологічним змістом, у них має формуватися загальна культура, тому що вона є людським способом життя, однією з форм самовираження фахівця та розвитку його здібностей. Особистість повинна бути залучена до системи соціально-культурного просвітництва і вільної творчості, результатом чого стають цінності культури, оновлене культурне середовище і нові, соціально значущі якості людей” [2, с. 353].

Особливий інтерес для нас становить взаємозв'язок рідної та зарубіжної культур, що інтенсифікує процеси гуманізації свідомості та професійної діяльності майбутніх правоохоронців, які працюватимуть в умовах постіндустріального суспільства. Таким чином, перед викладачем постає задача гармонізувати духовно-моральний розвиток студентів (курсантів) та інтенсивний технічний прогрес. Так актуалізується теза про необхідність „сформувати такі ціннісно-цільові установки освітньої політики, які б орієнтували освітню діяльність не тільки на інтереси економіки, бізнесу, держави, а, перш за все, на інтереси людини, особистості. Тому ціннісно-цільові основи освіти повинні базуватися на принципах гуманізму, тобто в центрі уваги освітньої стратегії держави повинна бути людина, її розвиток, інтереси, цілі, потреби, мрії та зміст життя” [2, с. 356]. Важливим фактором тут залишається вивчення іноземних мов, яка сприяє залученню особистості до загальнолюдських цінностей та ідеалів.

Заняття з іноземної мови стають не просто складовою частиною системи вищої освіти, але й основою для майбутньої успішної професійної реалізації

правоохоронця. Американські вчені (Г. Вайлер, Я. Лефстед), які розробили концепцію „інтегрованого розвитку компетентності”, вважають, що професійна компетентність включає знання і вміння з різних сфер життя, які необхідні для формування умінь і навичок здійснення діяльності творчого рівня. Розвиток компетентності особистості обумовлюється всіма сферами освіти та виступає безпосередньою інтеграцією інтелектуальних, моральних, соціальних, естетичних і політичних аспектів знань, що реалізується завдяки інтеграції у всі сфери життя. Прикладом подібної взаємодії може встановлення зв'язків між вищим навчальним закладом і театрами, діячами мистецтва й політики. Ключовою тут постає проблема постійного оновлення інформації для професійного виконання своїх обов'язків, що неможливо уявити без інформаційних технологій. Таким чином, використання мережі Інтернет на заняттях з іноземної мови у вищих навчальних закладах стає очевидною необхідністю.

Інформаційно-комп'ютерні технології стали невід'ємною складовою вивчення іноземної мови, але використання сучасних технологій на заняттях у вищих навчальних закладах неможливе без вивчення специфіки розвитку ціннісно-сислової сфери особистості в умовах навчання, виховання та життєдіяльності, а розробка інформаційно-комп'ютерних програм має враховувати духовно-моральний компонент, щоб поєднати навчальний процес із виховним. Яскравим прикладом використання виховного потенціалу інформаційних технологій є різноманітні мультимедійні комп'ютерні програми, які мають пізнавальний характер.

Рідна культура взаємодіє з іноземною мовою, що відкриває можливості інтеркультурного спілкування та сприяє становленню багатомовної особистості. Ще одним важливим компонентом соціальної адаптації студентів і курсантів є формування ціннісних орієнтацій. Тут мова йде про збереження національних ціннісних орієнтирів разом із проникненням у культуру іншої країни, результатом чого має стати взаємозбагачення культур і мов.

Таким чином, система освіти ХХІ століття має враховувати міжкультурний підхід, що в перспективі допоможе виховати громадянина демократичного суспільства, який поєднує в собі цінності інших культур поряд з ментальними орієнтаціями свого народу.

Література

1. **Бабенко Т.** Навчання іноземних мов як чинник соціалізації адаптації особистості в добу глобалізації / Т. Бабенко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2009. – № 3. – С. 90 – 96.

2. **Зеленська О.** Культурологічний потенціал професійної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України / О. Зеленська // Гуманітарний вісник ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” – Додаток 1 до Вип. 29, Том II: Тематичний випуск „Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання”. – К. : Гнозис, 2013. – С. 352 – 358.

3. **Синагатуллин И.** Глобальное образование как кардинальная парадигма нового века / И. Синагатуллин // Педагогика. – 2012. – № 3. – С. 14 – 19.

Kogan Yu. M., Leonenko O. S.

Formation of Cultural Competence during the Learning of Foreign Languages at Higher Educational Establishments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

Cultural competence and conditions of its formation in the epoch of global education is searched in the article. The peculiarities of getting cultural competence during the learning of foreign languages at higher educational establishments are described. In the conditions of globalization cultural values of the native people are as important as the cultural norms of the country the language we study. Thus, the necessary condition for successful learning of English at higher education establishments is a direct connection between the connection of native culture and foreign, that may be realized by means of the use of authentic materials, along with the information about her native country and its customs in English. The relevance of the interaction of the native culture and foreign is emphasized, that gives opportunities of multicultural communication, contributes to the establishment of a multilingual person and in the future helps to raise a citizen of a democratic society which combines the values of other cultures together with mental orientations of its people.

Key words: cultural competence, socialization, globalization, identity.

Відомості про авторів

Коган Юлія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.

Леоненко Олександра Сергіївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.

Стаття надійшла до редакції 02.12.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2014 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Фоменко В. Г.